

Wojciech Kamieński

Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 16 czerwca 2008 r. (XVII AmC 111/07), dotyczącego określenia wartości wykupu jako procentu rezerwy matematycznej

Teza

„Wartość wykupu jest to procent rezerwy matematycznej przypadającej na daną umowę główną z wyłączeniem rezerwy na świadczenie dodatkowe umowy głównej, zgodnie z poniższą tabelą:

Liczba pełnych lat polisowych, za które opłacono wszystkie składki całkowite	Wartość wykupu jako procent rezerwy matematycznej przypadającej na daną umowę główną z wyłączeniem rezerwy na świadczenie dodatkowe umowy głównej
2 lata	80% wartości wykupu
3 lata	85% wartości wykupu
4 lata	90% wartości wykupu
5 i więcej lat	95% wartości wykupu ¹

Wysokość wartości wykupu oblicza się według stanu rezerwy matematycznej przypadającej na umowę główną z wyłączeniem rezerwy na świadczenie dodatkowe umowy głównej, na wcześniejszy z dni (dalej: dzień wartości wykupu):

- a) dzień następujący po ostatnim dniu opłaconego okresu, tj. termin płatności składki całkowitej najdawniej wymagalnej albo
- b) dzień rozwiązania lub wygaśnięcia umowy głównej.

¹ W definicji wartości wykupu relacja równoważnościowa zachodzi pomiędzy „wartością wykupu” (*definiendum*) a „rezerwą matematyczną” (*definiens*). Tymczasem tabela zawarta w o.w.u. wydaje się wskazywać na relację odwrotną: rezerwa matematyczna w danym roku stanowi określony procent przypadającej na ten rok wartości wykupu (przyp. autora).

Wartość wykupu, obliczona zgodnie z postanowieniami ust. 1 i 2, jest pomniejszana o sumę zaległych składek całkowitych lub powiększana o część opłaconej składki całkowitej należnej za okres, w jakim Ubezpieczyciel nie będzie udzielał ochrony ubezpieczeniowej.

Gdy składka za umowę główną została opłacona jednorazowo, Ubezpieczający nabywa prawo do wypłaty wartości wykupu dnia następnego, licząc od dnia rozpoczęcia odpowiedzialności. Wartość wykupu stanowi wtedy 95% rezerwy matematycznej z wyłączeniem rezerwy na świadczenie dodatkowe umowy głównej, przypadającej na daną umowę główną w dniu rozwiązania umowy głównej.

Jeżeli dzień wartości wykupu przypada po przekształceniu umowy ubezpieczenia w ubezpieczenie bezskładkowe, to wartość wykupu stanowi 95% rezerwy matematycznej z wyłączeniem rezerwy na świadczenie dodatkowe umowy głównej”².

Glosa

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z 16 czerwca 2008 r. (sygn. akt XVII AmC 111/07) uznał, iż postanowienie ogólnych warunków kapitałowego ubezpieczenia na życie przewidujące, że ubezpieczyciel wypłaci **wartość wykupu**, rozumianą jako **procent rezerwy matematycznej**, przypadającą na daną umowę ubezpieczenia, w wysokości uzależnionej od roku trwania umowy ubezpieczenia, w którym jest zgłaszane roszczenie o wykup – ma charakter niedozwolonego postanowienia umowy³. W ocenie Sądu postanowienie to kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.).

Glosowany wyrok⁴ zakwestionował niemalże całą jednostkę redakcyjną ogólnych warunków ubezpieczenia poświęconą wartości wykupu⁵, pozostawiając jedynie postanowienie, które stanowi, że w przypadku opłacania składek regularnych, ubezpieczający nabywa prawo do wypłaty wartości wykupu od drugiej rocznicy polisy, o ile zostaną zapłacone za ten czas wszystkie należne składki. Spoza zarzutu abuzywności zostało wyłączone także postanowienie wymieniające czynniki, które wpływają na wysokość wartości wykupu, w tym płeć i wiek ubezpieczonego, wysokość składki, czas trwania umowy ubezpieczenia i jej wariant, dzień, w którym przypada wykup ubezpieczenia, wysokość udziału w zysku oraz wysokość gwarantowanej sumy ubezpieczenia na dzień dokonania wykupu.

² Wyrok został opublikowany w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nr 34/2010, poz. 2006.

³ Powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie jego stosowania zostało złożone przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń na Życie „X”. Zakwestionowane przez Sąd postanowienie zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479¹⁵ k.p.c., prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, i figuruje pod numerem 1749 z datą wpisu 18 listopada 2009 r.

⁴ Wyrok z 16 czerwca 2008 r. Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (sygn. akt XVII AmC 111/07), jako wyrok pierwszoinstancyjny, oddalał powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone; został on jednak zmieniony wyrokiem z 13 maja 2009 r. Sądu Apelacyjnego w Warszawie (sygn. akt VI ACa 1365/08). Glosowane orzeczenie dotyczy wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, zmienionego na skutek uznania apelacji powoda.

⁵ Przedmiotem oceny Sądu były postanowienia § 13 ust. 1 zd. 2, ust. 2 i ust. 4–6 ogólnych warunków kapitałowego ubezpieczenia na życie (kod: OWU/ERSO/2/2004).

Za niedozwoloną została uznana treść wzorca umowy, która określa:

- 1) sposób wyliczenia wartości wykupu w odniesieniu do wartości rezerwy matematycznej,
- 2) wyłączenie rezerwy na świadczenia dodatkowe z rezerwy matematycznej przypadającej na umowę główną,
- 3) dzień ustalenia wartości wykupu,
- 4) składki wymagane, a niezapłacone i część składki zapłaconej nienależnej ze względu na wygaśnięcie ochrony ubezpieczeniowej,
- 5) dzień nabycia prawa do wartości wykupu i sposób wyliczenia wartości wykupu w przypadku składki jednorazowej,
- 6) wysokość wartości wykupu przy przekształceniu ubezpieczenia w bezskładkowe⁶.

1. Umowa kapitałowego ubezpieczenia na życie

Jednym z rodzajów umowy kapitałowego ubezpieczenia na życie jest umowa ubezpieczenia na wypadek śmierci i dożycie (*endowment insurance*). Ubezpieczenie to nazywane jest ubezpieczeniem kapitałowym, a także ubezpieczeniem mieszanym ze względu na połączenie ubezpieczenia terminowego (*term insurance*) z ubezpieczeniem na dożycie (*pure endowment insurance*)⁷. W ubezpieczeniu tym cel ochronny został powiązany z celem oszczędnościowym; przejawem tego ostatniego jest m.in. instytucja wykupu ubezpieczenia. W przeciwieństwie do nowoczesnych produktów ubezpieczeniowych o inwestycyjnej naturze (ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, tzw. *unit-linked life insurance*), ubezpieczenie na wypadek śmierci i dożycie należy do tradycyjnych albo klasycznych ubezpieczeń na życie⁸.

Cechą charakterystyczną kapitałowego ubezpieczenia na życie jest alternatywnie zdefiniowany wypadek ubezpieczeniowy: śmierć ubezpieczonego albo dożycie przez niego wieku lub dnia określonego w umowie ubezpieczenia. Zajście wypadku śmiertelnego wyklucza wystąpienie wypadku ubezpieczeniowego w postaci dożycia i *vice versa*. Świadczenia ubezpieczyciela, podobnie jak wypadek ubezpieczeniowy, zostały sformułowane alternatywnie: wypłata sumy na wypadek śmierci albo wypłata sumy na dożycie; świadczenia te wykluczają się wzajemnie. Wspomniane sumy – w przeciwieństwie do ubezpieczeń nieklasycznych – są określone z góry, a ich wysokość jest objęta treścią zobowiązania ubezpieczyciela.

Suma ubezpieczenia w tradycyjnych ubezpieczeniach kapitału ustalana jest według „klasycznych” metod kalkulacji składki i obliczania rezerwy matematycznej, opartych na założonej przez ubezpieczyciela wysokości stopy technicznej⁹.

Pomiędzy wysokością składki, sumy ubezpieczenia a wartością wykupu zachodzi relacja, która nie pozwala rozpatrywać tych trzech elementów w sposób od siebie oderwany. Oznacza to, że np. przy tych samych składkach, niższym wartościom wykupu mogą odpowiadać wyższe sumy ubezpieczenia lub przy tych samych sumach ubezpieczenia – niższe składki; umowy tak skonstruowane mogą zostać wybrane przez ubezpieczających o mniejszej preferencji do przerwania ubezpieczenia.

⁶ Ze względu na swój charakter, glosa skupia się na skutku, jaki niesie za sobą wyrok wobec sposobu wyliczenia wartości wykupu w odniesieniu do wartości rezerwy matematycznej.

⁷ E. Stroiński, *Ubezpieczenia osobowe*, (w:) T. Sangowski (red.), *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, cz. 4, Bydgoszcz–Poznań 2002, s. 146.

⁸ E. Stroiński, op. cit., s. 143.

⁹ E. Stroiński, *ibidem*.

Tworzenie rezerwy matematycznej w ubezpieczeniu mieszanym związane jest z dwiema okolicznościami: uśrednieniem ryzyka śmierci osoby ubezpieczonej oraz dyskontem świadczenia na wypadek dożycia. Dla wysokości rezerwy matematycznej istotne są także przyjęte przez ubezpieczyciela tablice śmiertelności.

2. Zarzut abuzywności

Argumentacja zawarta w pozwie opierała się na tezie, że zdefiniowanie w ogólnych warunkach ubezpieczenia wartości wykupu jako procentu rezerwy matematycznej uniemożliwia konsumentowi chociażby w przybliżeniu ustalenie wysokości świadczenia, jakie zostanie mu wypłacone w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia. W konsekwencji konsument nie ma możliwości zweryfikowania, czy sposób wyliczenia wartości wykupu jest poprawny. Konsument musi zatem zdać się na wyliczenie dokonane przez ubezpieczyciela, bazujące na nieznanach mu i nieokreślonych we wzorcu umowy (ogólnych warunkach ubezpieczenia) współczynnikach.

Sąd I instancji oddalił powództwo. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wyraził przekonanie, że konsument ma prawnie zagwarantowaną możliwość uzyskania informacji o kwocie wykupu. Zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy o działalności ubezpieczeniowej¹⁰ wartość wykupu musi być wskazania w umowie ubezpieczenia, a jeżeli wartość ta zmienia się w trakcie jej obowiązywania, ubezpieczyciel ma obowiązek pisemnego informowania o wartości wykupu nie rzadziej niż raz w roku; uchybienie tym obowiązkom skutkuje odpowiedzialnością odszkodowawczą (art. 13 ust. 3e ustawy). Pomimo niezrozumiałego sposobu wyliczania „rezerwy matematycznej”, konsument uzyskuje informację o wysokości kwoty wartości wykupu, która jest podana w umowie ubezpieczenia albo w pisemnej informacji. Tym samym prawa i obowiązki konsumenta nie zostają naruszone w sposób rażący.

Sąd II instancji uznał apelację powoda za zasadną. W ocenie Sądu Apelacyjnego pojęcie „rezerwy matematycznej” nie zostało zdefiniowane w ogólnych warunkach ubezpieczenia; nie występuje ono także w przepisach prawa. Prowadzi to do przekonania, że definicja wartości wykupu jako „procentu rezerwy matematycznej” jest dotknięta błędem logicznym *ignotum per ignotum*, tj. definiowaniem nieznanego za pomocą nieznanych pojęć. Tym samym cała definicja staje się niezrozumiała dla przeciętnego konsumenta.

3. Rezerwa matematyczna a wartość wykupu

Rezerwa matematyczna i wartość wykupu to pojęcia charakterystyczne dla umów ubezpieczenia na życie, których celem jest gromadzenie kapitału. Tworzenie rezerwy matematycznej na poczet przyszłego zobowiązania stanowi element odróżniający ubezpieczenia na życie od pozostałych ubezpieczeń¹¹.

Zgodnie z prawem ubezpieczyciel jest obowiązany tworzyć rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe (art. 149 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej). Są one przeznaczone na pokrycie bieżących i przyszłych zobowiązań, jakie mogą wynikać z zawartych umów ubezpieczenia (art. 151 ust. 1 ustawy); jedną z nich jest rezerwa ubezpieczeń na życie (art. 151 ust. 2 pkt 5 ustawy). Podczas kalkulacji rezerwy ubezpieczeń na życie ubezpieczyciel uwzględni gwarantowane w umowie ubezpieczenia

---

¹⁰ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 11, poz. 66 z późn. zm.).

¹¹ E. Stroiński, op. cit., s. 130.

świadczenie, w tym wartość wykupu (§ 42 ust. 1 pkt 1a rozporządzenia¹²), a także koszty obsługi umów i koszty związane z wypłatą świadczeń (§ 42 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia).

Rezerwy ubezpieczeń na życie są tworzone indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia (§ 42 ust. 4 rozporządzenia). Ich skonkretyzowanie do danej umowy ubezpieczenia implikuje, że rezerwa ubezpieczeń na życie, a także wartość wykupu jest tworzona ze środków pochodzących ze składek ubezpieczeniowych, stanowiących przedmiot zobowiązania ubezpieczającego z tej umowy ubezpieczenia (art. 805 § 1 k.c.).

W kapitałowym ubezpieczeniu na życie składka ubezpieczeniowa ma trójdzielną naturę. Z jednej strony stanowi wymierny „koszt” ponoszenia przez ubezpieczyciela ryzyka zajścia wypadku ubezpieczeniowego, z drugiej odpowiada zdyskontowanej wartości przyszłego świadczenia – sumy na dożycie. Do tych dwóch zasadniczych elementów składki ubezpieczeniowej, pozostających w korelacji z przedmiotem zobowiązania ubezpieczyciela (tzw. składka netto), dochodzi trzeci element, którego wielkość jest zależna od wysokości kosztów pobieranych przez ubezpieczyciela – kosztów zawarcia umowy i jej administrowania oraz kosztów wypłaty świadczenia (tzw. składka brutto)¹³.

Zasadniczy udział w części kosztowej składki stanowi wynagrodzenie pośrednika ubezpieczeniowego oraz inne koszty akwizycji. W przypadku regularnych składek ubezpieczeniowych, opłacanych z ustaloną w umowie ubezpieczenia częstotliwością, narzut na koszty zawarcia ubezpieczenia jest rozkładany aktuarialnie, tzn. obciąża wszystkie składki regularne, a w szczególności te, których termin wymagalności jeszcze nie nadszedł¹⁴. Koszty zawarcia umowy ubezpieczenia są amortyzowane przez cały okres trwania umowy ubezpieczenia, a dokładnie przez czas, na jaki została zawarta umowa kapitałowego ubezpieczenia na życie. W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed terminem, nierozliczone we wszystkich zapłaconych dotychczas składkach regularnych koszty ulegają skumulowaniu i potrąceniu z kwoty aktualnej rezerwy matematycznej. Powoduje to, że kwota wypłacana ubezpieczonemu – tzw. wartość wykupu – nie stanowi pełnej wartości rezerwy matematycznej¹⁵.

Powyższy wywód tłumaczy, dlaczego wartość wykupu jest mniejsza od rezerwy matematycznej i stanowi jej procent, kształtujący się w przedziale od 80% do 95% w poszczególnych latach trwania umowy ubezpieczenia. Zależność ta została ujęta przez ubezpieczyciela w następujący sposób: „Wartość wykupu to zakumulowana wartość nadwyżki zapłaconych składek nad poniesionymi kosztami ubezpieczenia”.

Należy jednak zauważyć, że aktuarialne rozłożenie kosztów ubezpieczenia na poszczególne lata trwania umowy ubezpieczenia oraz ich skumulowanie w chwili rozwiązania umowy ubezpieczenia przed terminem, na jaki została ona zawarta, czyni obciążenia początkowe ukrytymi (*disguised initial charges*)¹⁶, wprowadzając ubezpieczającego w błąd zarówno co do ich wysokości, jak i spodziewanej wartości wykupu. Prowadzi to do wniosku, że struktura składki ubezpieczeniowej nie pozostaje bez znaczenia

¹² Mowa o rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz. U. Nr 226, poz. 1825).

¹³ J. Łazowski, *Wstęp do nauki o ubezpieczeniach*, Warszawa 1948, adapt. i red. nauk. W. W. Mogilski, Sopot 1999, s. 78.

¹⁴ E. Stroiński, op. cit., s. 136.

¹⁵ E. Stroiński, op. cit., s. 137–138.

¹⁶ Pojęcia „ukrytych obciążeń początkowych” używa E. Stroiński w stosunku do umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym – op. cit., s. 183.

prawnego¹⁷, gdyż rozróżnienie składki netto i składki brutto, a tym samym rezerwy matematycznej (rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej) i wartości wykupu wpływa na wysokość świadczenia ubezpieczyciela w przypadku rozwiązania umowy kapitałowego ubezpieczenia na życie z innej przyczyny, niż zajście wypadku ubezpieczeniowego. Koszty obciążające rezerwę matematyczną determinują wysokość świadczenia ubezpieczyciela.

4. Skutek uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

Zgodnie z definicją niedozwolonego postanowienia umownego zawartego w art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Skutek „niewiązania” polega na tym, że zakwestionowane postanowienie wzorca umowy (ogólnych warunków ubezpieczenia) zostaje pozbawione mocy oddziaływania na treść stosunku prawnego.

Bezskuteczność definicji wartości wykupu jako procentu rezerwy matematycznej nie może prowadzić do konkluzji, że w umowie kapitałowego ubezpieczenia na życie zawartej na podstawie ogólnych warunków ubezpieczenia, w których znajduje się niedozwolone postanowienie umowne, dochodzi do zakwestionowania zasady nieprzepadalności składki¹⁸. Prowadziłoby to do wniosku, że ubezpieczyciel nie byłby zobowiązany do wypłaty wartości wykupu w przypadku wystąpienia przez ubezpieczającego z takim żądaniem, jak i że obowiązek taki odpadnie w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia. Uderzałoby to w samą istotę umowy ubezpieczenia kapitałowego¹⁹. Nadanie rozstrzygnięciu sądowemu takiej właśnie treści wywoływałoby skutek znacznie dalej idący niż zamiary, które legły u podstaw sformułowania powództwa o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

W ocenie glosatora, jedynym racjonalnym wnioskiem płynącym z treści wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, uznającym za niedozwolone postanowienie umowy kapitałowego ubezpieczenia na życie, definiujące wartość wykupu jako procent rezerwy matematycznej, jest **zakaz – w przypadku dokonania wykupu ubezpieczenia – pomniejszania rezerwy matematycznej o aktualne na dzień dokonania wykupu oraz nierozliczone, a skumulowane na ten dzień, koszty ubezpieczenia**.

Stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów²⁰, jest bezprawnym działaniem przedsiębiorcy, godzącym w zbiorowe interesy konsumentów; działanie to jest definiowane jako praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów. Zakaz stosowania postanowień uznanych za niedozwolone dotyczy zarówno przedsiębiorcy, w stosunku do którego prowadzone było postępowanie z art. 479³⁶⁻⁴⁵ k.p.c., jak i innych przedsiębiorców stosujących tożsamą klauzulę – uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2006 r. (sygn. akt III SZP 3/06). W szczególności treść powyższej uchwały oznacza, że rów-

¹⁷ Przeciwnego zdania co do znaczenia prawnego struktury składki (składki brutto) na gruncie jednostkowego prawnego stosunku ubezpieczenia jest M. Krajewski – zob. M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 56–57.

¹⁸ J. Łazowski, op. cit.

¹⁹ W. Kamieński, *Wykup ubezpieczenia. Wybrane zagadnienia z praktyki ubezpieczeniowej*, Prawo Asekuracyjne 2010, nr 3, s. 22.

²⁰ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.).

niez ten sam przedsiębiorca, przeciwko któremu prowadzone było postępowanie sądowe, nie może stosować zakwestionowanej klauzuli w innych wzorcach umów (ogólnych warunkach ubezpieczenia), którymi posługuje się w obrocie (*argumentum a maiori ad minus*).

5. Ocena rozstrzygnięcia

Orzeczenie Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów należy uznać za słuszne. Za trafne należy również uznać uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie, zmieniającego wyrok sądu pierwszej instancji.

Niedozwolone postanowienie umowy to takie, które kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 13 lipca 2005 r. (I CK 832/04): „*rażące naruszenie interesów konsumenta*» oznacza *nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym, natomiast »działanie wbrew dobrym obyczajom« w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego wyraża się w tworzeniu przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron tego stosunku. Obie wskazane w art. 385¹ § 1 k.c. formuły prawne służą ocenie tego, czy standardowe klauzule umowne zawarte we wzorcu umownym przekraczają, mówiąc najogólniej, określone przez ustawodawcę granice rzetelności kontraktowej twórcy wzorca w zakresie kształtowania praw i obowiązków konsumenta”.*

Z uzasadnienia do wyżej przytoczonego orzeczenia Sądu Najwyższego wynika konkluzja, że elementem decydującym o uznaniu postanowienia wzorca umowy za sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, może być wywołanie przez to postanowienie stanu **braku przejrzystości ekonomicznej**, która w przypadku umowy o charakterze finansowym może niweczyć jej cel, jakim jest osiągnięcie choćby minimalnego zysku z kapitału²¹.

Z sytuacją taką mamy właśnie do czynienia w przypadku ogólnych warunków kapitałowego ubezpieczenia na życie, w których ukrycie kosztów ubezpieczenia poprzez użycie niezrozumiałej formuły wyliczenia wartości wykupu jako procentu rezerwy matematycznej (bez podania konkretnych kwot) prowadziło do jej całkowitego niezrozumienia, a dodatkowo, poprzez potrącenie nierozliczonych kosztów ubezpieczenia w chwili dokonania wykupu, podważało ekonomiczny sens umowy. Stąd też zaproponowana sankcja w postaci zakazu pomniejszania rezerwy matematycznej o aktualne i nierozliczone koszty ubezpieczenia w przypadku dokonania wykupu ubezpieczenia – wydaje się eliminować rażące naruszenie ekonomicznych interesów ubezpieczonych. ■

²¹ Wyrok SN dotyczył umowy rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego.